

*Marian Wauters
Laura Tamassia
Tobias Frenssen*

UC Leuven
Limburg

MOVING MINDS

Integraal werken in het secundair onderwijs
*Multi-, inter- of transdisciplinaire vakken in het
lesrooster?*

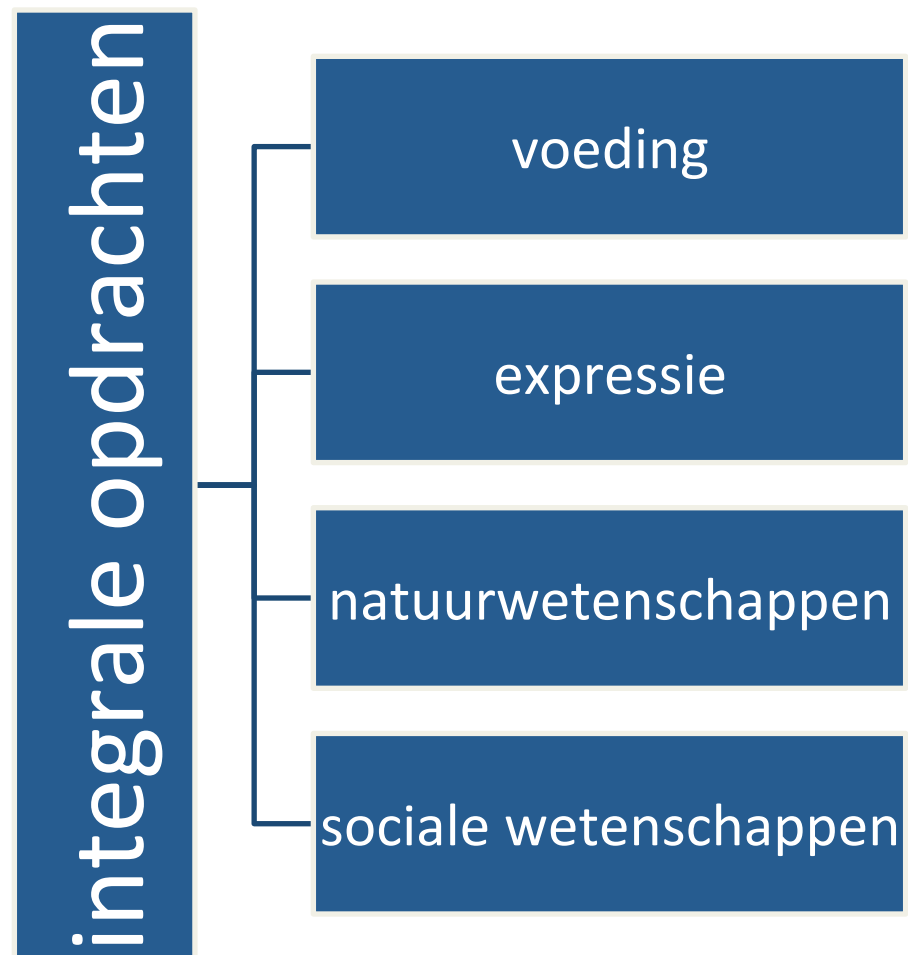
Overzicht

1. Ontwerpkader integraal werken
2. Ontwerpproces
3. Tafeldiscussie
4. Terugkoppeling

Doel van het project

Integraal werken

Geïntegreerd werken geordend in toenemende mate van integratie

Multidisciplinair
werken

Interdisciplinair
werken

Transdisciplinair
werken

Geïntegreerd werken geordend in toenemende mate van integratie

Multidisciplinair
werken

Interdisciplinair
werken

Transdisciplinair
werken

Multidisciplinair werken

Een multidisciplinaire aanpak brengt verschillende vakken samen, maar de aparte disciplines blijven bestaan. Er vindt geen synthese plaats, de ene discipline heeft de andere niet 'nodig' om vragen of problemen op te lossen.

(Klein, 2006)

Bijv. Men bestudeert eerst de fysische aspecten van water, daarna de chemische en daarna de biologische aspecten.

Interdisciplinair werken

Bij een interdisciplinaire aanpak wordt een thema door verschillende disciplines bestudeerd om te komen tot een resultaat dat onmogelijk zou zijn vanuit elke discipline apart. Het leidt tot een gezamenlijk product waarin een zekere mate van evenwaardigheid in de disciplines bestaat of wordt nagestreefd.

(Klein, 2006)

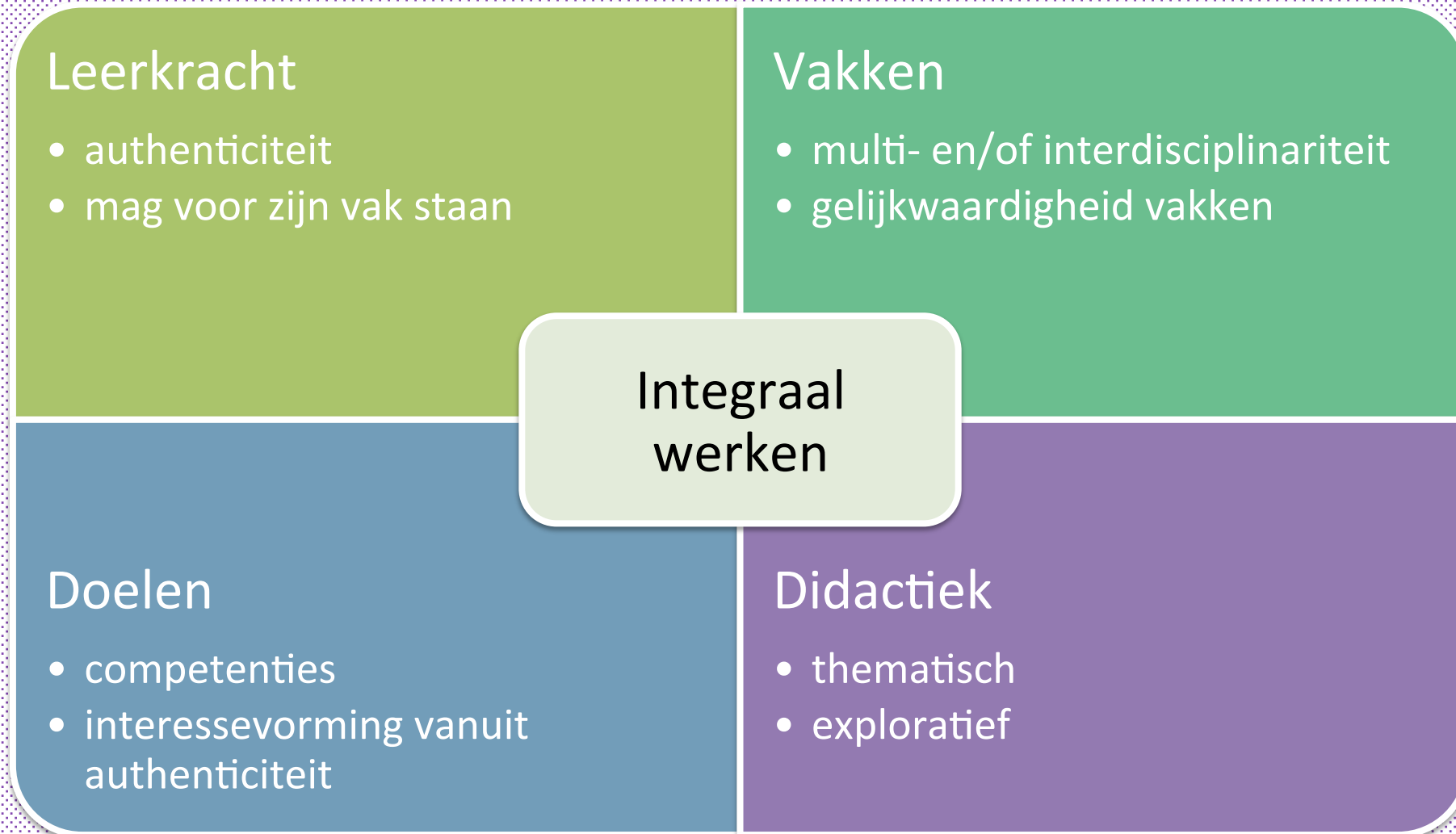
Bijv. De relatie tussen fysische, scheikundige en biologische inzichten laat toe om te verklaren waarom een gekko aan het plafond kan blijven hangen.

Samenvatting

Multidisciplinair	Interdisciplinair
Verschillende vakken samen	Verschillende vakken samen
Beperkte synthese	Synthese
Resultaat: per discipline	Resultaat: gezamenlijk product

Model integraal werken – november 2017

Leerkracht

Bevindingen

“Het lerarenteam heeft bij de competentieontwikkeling van de leerlingen een begeleidende en coachende rol.”

- Een spectrum aan mogelijkheden ...
  - In de IO is het zo geroosterd dat de leerkracht enkel optreedt als **vakleerkracht van het eigen vak**.
  - Leerkrachten worden door leerlingen herkend als het gezicht van een bepaald vak, maar functioneren binnen de IO ook als **begeleider voor andere vakgebieden**.

- Een spectrum aan mogelijkheden...
  - Leerkrachten nemen een rol van toezichter op wanneer leerlingen bezig zijn met opdrachten uit andere vakgebieden. Ze nemen **verantwoordelijkheid** op voor het leerproces bij **het eigen vakgebied**.
  - De verschillende vakleerkrachten **delen het eigenaarschap over de IO**, waardoor bij sommige opdrachten de begeleiding minder vakinhoudelijk is en meer gericht op het proces.

Leerkracht

- authenticiteit
- mag voor zijn vak staan

Vakken

- multi- en/of interdisciplinariteit
- gelijkwaardigheid vakken

Integraal werken

Doelen

- competenties
- interessevorming vanuit authenticiteit

Didactiek

- thematisch
- exploratief

Authenticiteit

Klastips

Authenticiteit: "Wees niet gewoon jezelf. Wees jezelf als leraar."

🕒 11 oktober 2017

💬 1 reactie [Log in](#) om te bewaren. [Delen](#)

Hoe kom je authentiek over bij je leerlingen? "Door een passionele, bevlogen leraar te zijn die zijn vak kent. Want dát is wat je leerlingen van je verlangen." Pedro De Bruyckere (Arteveldehogeschool Gent) onderzoekt al jaren authenticiteit in onderwijs.

ONTDEK OOK

Blog
"Klasmanagement? Mijn eerste week was een complete ramp!"

Leraren zijn volgens leerlingen authentiek

expertise

als zij weten waar zij
het over hebben

passie

als ze positief
gepassioneerd zijn,
dus vol enthousiasme
over hun vakgebied
kunnen vertellen

uniciteit

als ze hun leerlingen
het gevoel geven dat
elke leerling en elke
klas uniek is

afstand

als ze belangstelling
hebben voor hun
leerlingen, zonder
vrienden te willen
zijn

Doelen

Bevindingen

- *Vier competenties in het leerplan*
- *Concretere invulling in het doelenboek*

- Niet elke school plaatst de competenties in de bundel. Er worden wel **competenties of doelen** uit het doelenboek benoemd in de **opdrachtenbrief**.
- Het is niet voor alle leerkrachten duidelijk wat de **verhouding is tussen de vakdoelen en de competenties**.

- **Vormingsdoelen** vooropstellen om te streven naar interessevorming is vanuit het leerplan geen vereiste.
- We gingen na in hoeverre kiemen voor interessevorming te vinden waren tijdens de IO. Dit varieerde van school tot school. In scholen waar de leerkrachten interesse, energie en enthousiasme uitstralen én op een waarderende, respectvolle manier met leerlingen omgaan, is er duidelijk **potentieel om tot interessevorming te komen**.

Leerkracht

- authenticiteit
- mag voor zijn vak staan

Vakken

- multi- en/of interdisciplinariteit
- gelijkwaardigheid vakken

Integraal werken

Doelen

- competenties
- interessevorming vanuit authenticiteit

Didactiek

- thematisch
- exploratief

Vakken

Bevindingen

Vanuit het leerplan een driedubbele asymmetrie tussen de vakgebieden!

- **Multidisciplinariteit?** Wel op het niveau van de opdrachten, niet op het niveau van de uitvoering.
- **IO-thema** = vaak de enige '**lijm**' tussen de verschillende vakgebieden.

- **Niet-gelijkwaardigheid van vakken** binnen de IO? In theorie werd deze discrepantie geconstateerd, in de praktijk blijkt het probleem minder groot.
- De **spanning** tussen vakdoelen **expressie** en de competentie expressie (presenteren) was wel zichtbaar.

Leerkracht

- authenticiteit
- mag voor zijn vak staan

Vakken

- multi- en/of interdisciplinariteit
- gelijkwaardigheid vakken

Integraal werken

Doelen

- competenties
- interessevorming vanuit authenticiteit

Didactiek

- thematisch
- exploratief

Didactiek

Bevindingen

“De Vlaamse gemeenschap heeft gekozen voor emancipatorisch onderwijs. Dit betekent dat leerlingen gestimuleerd worden tot een zo groot mogelijke autonomie en verantwoordelijkheidszin.”

- Een **thema** blijkt een erg rekbaar begrip, een vlag die een veelkleurige lading dekt. Niet zelden worden onder die vlag zeer uiteenlopende opdrachten geschoven die slechts heel in de verte met het thema te maken hebben.
- Bij de keuze van de opdrachten wordt vaker uitgegaan **vanuit het vakgebied** dan vanuit het thema zelf. In de praktijk zorgt deze werkwijze ervoor dat het thema een titel wordt die niet zoveel meer betekent.

- Geen enkele school werkt echt **exploratief**. Er is wel potentieel om exploratiever te werken.
- Als leerkrachten kunnen accepteren dat ze vooraf niet altijd weten wat leerlingen gaan leren en leerlingen ook niet noodzakelijk allemaal hetzelfde leren, is een **IO een heel interessante plaats voor exploratie!**

Leerkracht

- authenticiteit
- mag voor zijn vak staan

Vakken

- multi- en/of interdisciplinariteit
- gelijkwaardigheid vakken

Integraal werken

Doelen

- competenties
- interessevorming vanuit authenticiteit

Didactiek

- thematisch
- exploratief

Een blik vooruit

We gaan een IO ontwerpen...

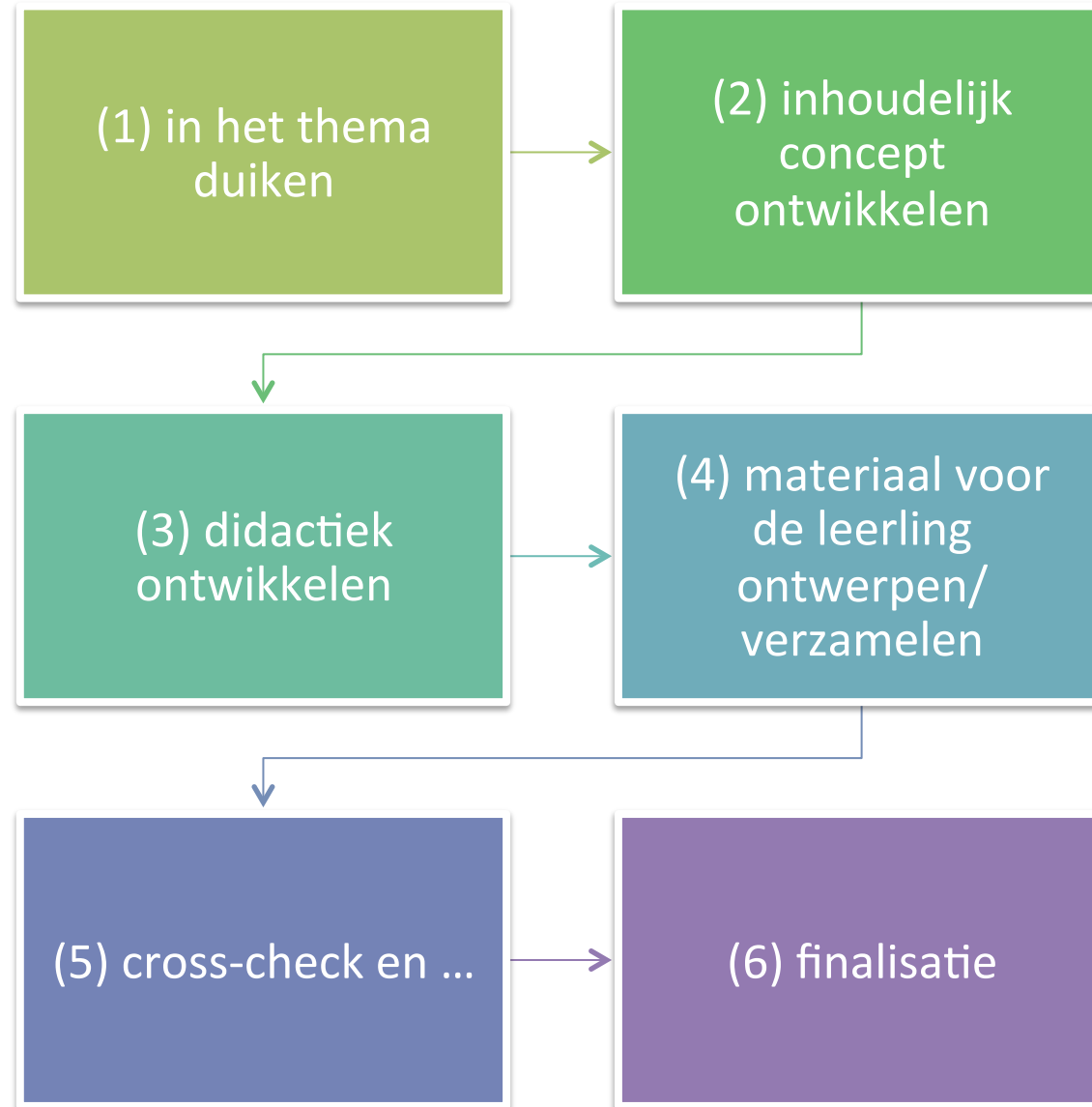
- Per school
- Elke school werkt rond hetzelfde thema.
- Het thema hebben we met de leerkrachten van de 3 scholen gekozen.

Resultaat:
3 verschillende IOs over hetzelfde thema

We ontwerpen een IO...

Ontwerpproces

(1) in het thema duiken

Brainstorming: 'vrije tijd' om zich te verhouden tot het thema

1. Wat vinden wij interessant in dit thema?
2. Wat zouden wij verder willen onderzoeken?
3. Waarom willen we dit bekijken samen met onze leerlingen?

(Tijdelijk) **loslaten** van:

- onmiddellijke functionaliteit van de les
- noden, beperkingen en opportuniteiten

De vakken 'terugvinden' in het thema

(vanuit het thema ontwikkelen en niet vanuit de vakken)

Alleen als wij geïnteresseerd zijn in het thema als geheel, kunnen we leerlingen betrekken bij de hele IO!

Output: verslag met ideeën over het thema, vanuit de identiteit van het team, via punten 1 2 3

(2) inhoudelijk concept ontwerpen

Van ideeën naar een inhoudelijk concept van de IO als geheel.

Wat gaan we doen met onze leerlingen?

Opstellen van een kapstok, een structuur, niet noodzakelijk lineair van vorm: leidt tot de inhoudstafel of mind map van de IO. Voor de verschillende items puntsgewijs een idee van wat men daarmee wil realiseren.

(3) didactiek ontwikkelen

Hoe gaan we dit concreet doen in de klas?

Welke handelingen?

Welke werkvormen?

Welke organisatie?

Hoe de tijd verdelen in de lessen?

Hoe/wanneer de verschillende materialen ter beschikking stellen?

Balans tussen:

- eigen inbreng/werk van de leerlingen in de klas
- sterke inhoudelijke aanwezigheid en aandacht van de leraar.

Didactisch plan opstellen.

(4) materiaal voor de leerling

Op basis van het concept van het inhoudelijk ontwerp en van de didactiek:

- verzamelen van de nodige bronnen
- schrijven van de concrete opdrachten

- Men komt tot een inhoudelijke draft van het IO-materiaal dat aan de leerlingen gegeven moet worden.

(5) en (6) cross-check en finalisatie

- Alle leerkrachten in het team bekijken de hele IO
- In het bijzonder cross-lezen tussen vakken.
- Men controleert dat het duidelijk is welke competenties uit het leerplan aan bod komen.
- Indien nodig worden de competenties die aan bod komen, expliciet vermeld in de opdrachtenbriefjes.
- Men maakt keuzes voor de evaluatie: inhoud én competenties.
- Indien nodig worden er evaluatiefiches gemaakt

Samen ontwerpen als authentieke leraren

Hoe kan de IO ook voor mij als leraar een intellectueel avontuur zijn?

Hoe kan je als leerkracht van een IO authentiek zijn?

Hoe verhoud ik mij tot de IO als geheel?

Tafeldiscussie

Mogelijke tafelstellingen

- Je moet al heel wat jaren ervaring hebben om als leraar binnen een integraal vak te staan. (leerkracht)
- Een exploratieve didactiek zorgt voor veel vrijheid en daardoor onveiligheid in een schoolse context. (didactiek)
- Strikte focus op competenties zorgt voor duidelijke doelstellingen voor de leerkracht. (doelen)
- De cross-check-fase zorgt voor voldoende kwaliteitsbewaking voor een interdisciplinair vak. (vakken)
- Het voorgestelde ontwerptraject is haalbaar voor leerkrachtenteams in het secundair onderwijs.